

Pretiulu

pentru Sibiu pe 1 an intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu posta în lăințrul monarhiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său 11 franci. — Numeri singuratici se dău căte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Nr. 93.

— Sibiu, Mercuri 19/1 Decembre. —

1880.



Despre reform'a administrațiunii.

Sub rubric'a Ungariei atinseramu si noi in Nr. 92 căte ceva din lucrările enquettei convocate de către ministeriu la Budapest'a, cu scopu de a cauta si afla midiulocel, prin care se se păta reforma spre mai bine administrațiunea politica a Ungariei si a Transilvaniei. Ar inseamna că voiesce cineva se care apa cu ciubarulu in Dunare, a mai spune si a mii'a ora ceea ce scie tota lumea, că administrațiunea ungură este una din cele mai reale in tota Europa si Asia. Administrațiune perfectu buna, care se indestulăsca pe toti, va fi numai intru imperati'a ceriului, era aici pe pamantu nu păte se fia, nici macaru in Banatu, in comitatul Hunedorei sau in Biharu, ori in Doboc'a si Solnociu, in Alb'a si Turdean'a, scurtu, nici in acele regiuni, pe unde romani sunt gubernati si administrati de către tutorii loru. Dara era asia, că se ridia de noi inca si Dervisu pasia si Hassan efendi, prea amu ajunsu departe pe clina de vale, si se păte usioru, că cei dela potere se ajunga la o rîpa rea si se cada in vreo vultore, de unde se nu'i scapi nici cu caii grafului Sándor.

Enquet'a ministeriala este compusa din multi membrii, dintre cari de Dumineca pâna Joi dupa amiédi au vorbitu 29 de oratori, intre aceia ministrul Colomanu Tisza si br. Paulu Sennyey de căte 6—7 ori. Discursurile loru au trebuitu se fia uneori forte lungi, ratacitorie in explicațiumi de principie si insiratōrie de detalii, ceea ce se cunosc de acolo, că nici cele mai mari diarie cotidiane nu sunt in stare se reproduca din acele discussiuni mai multu decât estrase forte macre, in cătu pe alocarea abia le mai intielegi. Au participat la desbateri si cătiva prefecti (Comites supremi) din Ungaria si Transilvania. Că Tisza si Sennyey differu forte multu in parerile loru, de acă nu se prea mira nimeni, dara că prefectii aceluiasi ministru de interne esu cu opiniuni diametralu oppuse, acă trebue se bata ori-si cui la ochi.

Dupa atătea vorbe, resultatu positivu in 5 dile nu a fostu nici-unul. Opiniunile divergente se potu resuma camu asia :

Centralismu atătu de rigorosu, in cătu tōte firele si frenele administrațiunei municipielor si ale comunelor se se adune si concentre in manile ministrilor asia, cătu fara scirea si voi'a loru se nu se păta face nimicu pe lume, prin urmare functionarii municipali si comitetele administrative se nu fia altu-ceva, de cătu parti de machine, rōte si rotile, suluri si valtiuri, pe care maiestrul mecanicu se le puna in miscare si activitate ori-cum si ori-candu va voi elu; era adunarile municipali sau se nu mai fia de locu, sau se tina siedintiele sale numai pentru că se asculte porunci si ordonante inveniaturi si mustarci, precum asculta poporul adunat in bisericu pe preotii loru, apoi se ducu acasa. Camu de acătiva opiniune sunt cătiva prefecti.

Unu centralismu ceva mai moderat, in care ministrii si prefectii se fia obligati a cere si asculta opiniunile esite dela comitetul (consiliul) administrativ si dela adunarile generali trimestrali, dara apoi se faca cum voru afla ei cu cale. Adeca camu asia, precum se intempla in armate, cu asia numitul consiliu bellicu (Kriegsrath), unde comandantele supremu asculta opiniumile toturor, apoi inse ii dimitte cu unu complimentu de cameradu si dă ordinile cum scie densulu.

Decentralisare. Aci inca s'a lungit vorbe forte multe. Cum se fia acea decentralisare, care se fia sfer'a poterei si activitatiei prefectului, care a viceprefectului (vice comes, alispány) care a subprefectilor (pretori, inspectori, szolgabiro, Stuhlrichter si cum ii mai chiama); ce cade in competenția consiliului administrativ, pâna unde se se intinda dreptulu adunarilor generali ale municipiului de a decide si a lua mesuri in interesulu

comunu. Aci ddni membrii numerosei comisii se perdura erasi intr'unu labirintu inficosiutu de opiniuni. Greutatea cea mai mare le vine dela doue impregiurari si anume 1. că nu sciu se inpace autonomia cu responsabilitatea ministeriale; 2. că toti se temu, că nu cumva largindu cerculu strimitu alu autonomiei, in tōte comitatele (districte), pe unde elementul magiaru se afla in minoritate absoluta, pe alocarea pâna chiaru si la $\frac{1}{10}$, se te pomenești că cutare nationalitate multu mai numerosa, păte si mai inteligenta si mai bogata, ese pe de asupra luandu decisiuni in daun'a si pericolulu elementului magiaru, acarui conservare si inmultire dicu ei toti, că trebue se fia considerata că lege suprema, careia se fia subordinate ori-care alte legi, oricare alte consideratiuni si respecte.

In legatura strinsa cu cestiunile numerate mai in susu veni cestiunea alegerei si a denumirii functionarilor municipali. Aci opiniunile erasi se desbinara inficosiutu. Era prea usioru de prevediutu, că centralistii si amicii omnipotentiei ai absolutismului ministeriale voru esu cu obiectiunea de multu cunoscuta, care tine, că ministrii constitutionali si preste totu regimulu parlamentariu nu păte se ia asupra si respunderea pentru functionari, pe carii mu'i cerne prin sita desa si nu'i denumesce elu, ci ii alege poporulu prin reprezentantii sei din fiacare municipiu. Centralistilor inse li se respunde, că exista o cale de midiulocu, mai buna si mai sigura decât ori-care alt'a, care este, că se se determine prin lege clara calificatiunea si tōte conditiunile pentru unu banu functionariu dela administrațiune, si totu prin lege se se dica respicatu, că alegatorii sunt obligati a respecta calificatiunile, sub pedepsa de a li se anulla alegările. Prin mesuri de natur'a acestora se va infrena si miserebilulu nepotismu, se va mai taia si din unghisior'a intrigelor si a coruptiunei, inca si a falsificarei de atestate. In cătu pentru nepotismu, insusi ministrul Col. Tisza o spuse verde, că de incercarile aceluiu nu scapa nici ministrii, si differentia stă numai intru aceea, că parintii, unchii si matusiele intriga pentru fiul ori nepotulu loru pe la ministrii si secretari de statu intre patru ochi, candu in sistem'a alegerei le cauta se amble din casa in casa pe la alegatori si se folosesc multime de stratageme. Dara ministrul este pentru alegori — firesc asia precum se facu astazi — inca si din punctu-de vedere nationalu-magiaru. Elu adeca scie acum din experientia propria, că prin alegori, chiaru si in comitatele in care poporatiunea magiara este $\frac{1}{10}$, totusi majoritatea functionarilor este magiara curata. Lucru firescu, pentru că candidatiunea se face asia, in cătu alegatorii n'au in cătrău, trebue se aléga magiari. Daca ar trebui se denumesc ministrul, elu pentru ochii lumii ar trebui se aléga individi apti de servitii si din alte nationalitati; atunci inse ce se faca cu magiarii remas pe din afara? Se'i denumesc pe airea in alte comitate; in acestu casu inse ministrul se teme, că functionari de aceia alesi din classea midiulocia, din nobilimea magiara, supranumita cu terminul englesesc Gentry, in locu se o ajuti, mai virtosu o ai ruina, departandu'i dela vat'a loru, unde 'si au bietu cas'a si mosii'a de siepte pruni, precum dicu secuii despre ai loru.

Cu acătiva ocasiune constata si br. Albert Bánffy fostulu comite supremu in Transilvania, Tabajdy, com. s. in Banatu, deputatulu br. Bánhid, Gabrielu Baross (unu slovac renegat), că nobilimea magiara a scapat, insistu inse tocmai pentru către si preste totu in interesulu eternei domnii a elementului magiaru, că functionarii municipali se fia denumiți, cu atătu mai virtosu, adaoga br. Bánhidu cu naivitate neasteptata dela unu cavaleru rafinat cum este elu, că se păte intempla, că odata nationalitatile nemagiare totusi se se impace cu magiarii si in acelu casu ar fi forte reu, daca municipiele ar fi

administrate prin functionari alesi de către poporu. De ce? Pentru că atunci ministrii nu iaru potea duce usioru de capestru. Asia crede br. Bánhid. Ceea ce merita sincer'a nostra recunoscinta către nobilele baronu este, că densulu constata starea de vrasmashia intre magiari si celealte nationalitati. S'au vorbitu multe si despre vrasmashia cu germanii. Ministrul Tisza se incercă se o nege, dara mai multi dintre membrii audiendu'lu strimbarea din nasu, sciindu forte bine, că agitatiunile insenate contra germanismului s'au inceputu mai antaiu din scolele calvinesci, dela professorii si studentii calvini, carii nu aveau a se gena de nimeni intre patru paretii loru, in care studenti germani nu mergu mai nicidcum, fiindu poporatiunea nemtieșca din Ungaria in majoritatea rom. catholica si in parte ev. luterana. Propaganda antigermana pornita dela calvini s'a incinsu apoi in diarie, in adunari private si publice, in tōte clasele societatii magiare, pâna candu s'a manifestatu si in vointa respicata a gubernului atunci, candu a oprit pe directorul Dorn de repetitive-ori că se nu păta da representanti germane nici in Brasovu nici in Sibiu, unde elementul germanosasescu este mai numerosu si mai avutu, era dupa aceea urmă si inchiderea teatrelor germane din B.-Pest'a, prin care apoi se provocă resbunarea generala a natiunei nemtiesci. Cu tōte acestea ministrul Tisza avu curagiul se dica in siedint'a comisii, că numai nisice omeni nesocotiti au provocat acelea scandale. Au fostu inse camu numerosi acei „omeni nesocotiti“, de sute de mii. Si turbat'a persecutiune pornita de doi ani asupra bietelor calugaritie ursuline sarace din Sibiu, este ea totu din nesocotint'a unor omeni?

In siedintele ulteriori ale comisii, s'au mai vorbitu multe si despre salariile functionarilor, si dupace se scie că functionarii dela administrațiune sunt pâna acum lipsiti de pensiuni, s'au agitat si acătiva cestiune. Intre altele s'a recunoscutu marea nedreptate ce se face prin aceea, că functionari de a celasiu gradu si rangu, supusi la aceiasi labore si respundere, in diverse parti ale tieri tragu salariu cu totul diverse, si se scie intre altele, că functionarii din Transilvania sunt platiti multu mai reu decât cei din Ungaria. Ci că dora de aceea au strigatu ei odinioara din mii de guri: Uniune sau mōrte! pentru că se se bucre si de acea favore, de a fi pusi preste totu in cod'a ungurenilor.

A cui se fia Dunarea?

(Continuare din Nr. 92.)

Amu promis că vomu reveni la responsulu „Romanului“, că organu alu partidei dela potere, datu la amerintiarile aceloru diarie austro-unguresci, care sunt cunoscute sau inca considerate in acătiva monachia că organe mai alesu ale ministrului de externe si in parte a celui de resboiu. Unulu din acele responsuri categorice ilu aflam in „Rom.“ din 12/24 Nov. din care, dupa angustimea spatiului nostru, reproducem următoarele parti:

„Mai cu séma in fati'a atitudinii pressei austro-unguresci, „Romanulu“ este datoru se declare, că nu numai gubernulu actualu, organu alu partidei ce avemu si noi onorea de a reprezenta, dara nici unu altu gubernu romanescu, fia elu din ori-ce partida, nu va avea poterea, si prin urmare nu va cutedia se sacrifice vre-unul din drepturile si din interesele Romaniei in cestiunea Dunarei.

Romanii nu potu perde din vedere, că au suptu man'a loru cea mai insemnata parte a Dunarei. Totu tiermulu stāngu, dela Verciorov'a pâna la Sulin'a, adica tiermulu ce are o mai mare insemnatate prin comunicarea sa directa cu restul Europei, si ambii tiermi dela Silistr'a in josu, ceea-ce face că Dunarea dela patru sute kilometre in susu de gurele sale se curga aprópe numai pe teritoriu romanescu, tota acătiva parte de capetenie a marelui

Ori-ce inserate, se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare căte 7 cr., la a dou'a si a treia căte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiiunile postei statului, addressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului.

„Observatoriu“ in Sibiu.

fluviu europeanu, este in man'a Romaniloru. Cum aru potea ei dara se renuntie de buna voia la aceasta posessiune, cu totie prerogativele si drepturile ei, candu simtu bine ca in mare parte de densa sunt legate atatul insemnatarea loru ca statu si ca natiune in Orientulu Europei, catu si interessulu ce ilu au pentru densii poterile occidentale?

Austro-Ungari'a aru trebui se se convinga odata, ca'i va fi peste potintia se smulga din manele Romaniloru acestu agentu atatul de poternicu alu desvoltarri si consolidarii loru. Poternic'a nostra vecina trebue se intieléga impossibilitatea de a voi in acelasi timpu doue lucruri, amici'a Romaniei si incalcarea drepturilor este asupra Dunarei.

Dupa atatia secoli de aspiratiuni nesatisfacute, de suferintie si de lupte, Romanii nu potu cede de buna voia nici unulu din folosele politice si economice, pe cari abia de puçinu timpu au reusit a le dobandi pe deplinu; si daca va fi vorba de siluire, Romani'a pote spera de a gasi, in sine insasi si in afara, sustineri destulu de poternice, spre a precumpani poterea Austro-Ungariei.

N'amu ajunsu inse acolo si suntemu convinsi ca nici intr'unu casu nu vomu ajunge. Daca citam eventualitatea siluirii, o facem numai spre a areta, ca in nici unu casu Romanii nu voru lasa se li se rapésca ceea ce considera ca bunulu celu mai pretiosu pentru statulu si pentru nationalitatea loru.

Si de ce s'aru teme ore Austro-Ungari'a de a lasa in manele Romaniloru Dunarea dela Portile de feru pana la Mare?

S'aru teme ore, ca libertatea navigatiunii va fi impiedecata?

Dara acesta libertate, garantata de altmintrele de cele mai soleme acte internationale, este insasi vieti'a economica si prosperitatea Romaniei. Cum ar potea dara Romanii se lovésca de mórte propriele loru interesse economice, lovindu in libertatea navigatiunii pe Dunare?

Apoi daca garanti'a tratateloru insemnédia ceva, ea este multu mai reala candu e data in paz'a unui statu micu, ce n'are a abusa de poterea sa, de catu atunci candu e lasata la dispositiunea unui imperiu poternicu.

S'aru teme ore Austro-Ungari'a, ca alta potere se nu dobendésca o inriurire preponderanta asupra Dunarii de josu?

Dara daca Romani'a, asupra acestei cestiuni, nu pote se ceddie nimicu Austro-Ungariei, de care are temeri mai puçinu mari pentru viitoru, cum ar cede ea ore ce-va altei poteri, de care ar avea mai multe motive de a se teme si mai multe cuvinte de a se apara?

Organele de publicitate austro-unguresci, dintre cari unele ne maltratádia fara nici o crutiare, dupa cum se va vedea din reproducerile de mai la vale, ne dicu totie:

Cedeti, daca voiti se pastrati amici'a Austro-Ungariei."

Ciudatu mijlocu de a intari o amicia!

Unde aru ajunge ore serman'a Romania, daca ar adopta acestu mijlocu de a dobandi si pastra amici'a poternicilor sei vecini?

In puçini ani aru disparea cu totulu, totu cedendu cate ceva, pentru a pastra amici'a buniloru sei vecini.

"Multiamimu de dragoste", s'aru potea dice in fatia unei asemenei sincere si desinteressate amicilor.

Romani'a doresce sinceramente a avea amici'a Austro-Ungariei, ca si a tutoru veciniloru sei; ceea ce inse ea voiesce, este o amicia reala, cu schimburile de servicie si de bune procedeuri.

Austro-Ungari'a s'ar parea inse, dupa organele ei de publicitate, a intielege cu totulu altu-felu amici'a ce bine voiesce s'o acorde Romaniei: poternic'a nostra vecina ar voi se probodie amici'a sa pentru Romani'a, incalcandu asupra drepturilor ei si isbindu-o in cele mai scumpe ale ei interesee.

Strania amicia!

Speram inse, ca acestu modu de a vedea este numai alu catoru-va diarie si nici de cum alu gubernului austro-ungurescu; acesta este destulu de bine informatu spre a fi convinsu astadi, ca ti'r'a nostra nu pote admite cu nici unu pretiu o inpuçinare a drepturilor si o grea isbire a interesselor sale. Desfidemu pe ori-ce gubernu in Romani'a, de a infrunta acestu simtimentu generalu in tota ti'r'a."

Romania.

Mesagiul pentru deschiderea corporilor legiuitor.

Domniloru senatori,

Domniloru deputati.

Me simtiu totudeauna fericit uafandu-me in mijlocul representatiunei nationale. Astadi inse

multiamirea mea este cu atatul mai mare, ca preocupatiunile, cari ne-au absorbitu la inceputul sesiunei anului trecutu sunt inlaturate, si tota solitudinea si activitatea nostra potu fi concentrate asupra inbunatatirilor interioare si indestularei trebuintelor tierei, cari au potutu suferi in anii trecuti, din caus'a greleloru impregiurari prin care amu trecutu.

Dupa atatia secoli de suferintie si de lupte, Romani'a independenta si-a luatu locul cuvenit uentre statele europene. Recunoscuta de totie poterile, ea intretine cu densele relatiunile cele mai cordiale.

Ti'er'a va scí a respunde la increderea si la sympathia, ce marile poteri i au aretat. Prin desvoltarea sa nationala, ea va proba cu fapte, ca existenti'a ei constitue unu elementu de ordine si de civilisatiune in orientulu Europei.

Cu ocasiunea caletoriei mele de asta-vera si a primirei ce mi s'a facutu cu atata sympathia, care se resfrangea asupra natiunei, am constatat insu-mi, cu o viua multiamire, increderea si stim'a ce inspira junele nostru statu independentu.

Se continuam a pastrá aceste bune simtimente, si a nu incetá de a desvoltá si intarí cu totii, adunari si gubernu, elementele cari constituie conditiunile de vietia si de soliditate ale nouei nostre situatiuni politice.

Relatiunile nostre esteriore sunt din cele mai bune.

Independinti'a Romaniei, notificata toturoru capiloru de statu, a fostu primita pretutindeni cu o viua satisfactiune.

Mai multe tractate si conventiuni, ce gubernulu meu a inchaietu cu diferite state, si altele cari sunt in negoziare, ve voru fi supuse domniiloru vostre in acesta sessiune.

Cestiunea reglementarei libertatiei navigatiunii pe Dunarea de josu are preste puçinu a se resolvá de comisiunea europea dela Galati. Gubernulu meu, petrunsu de marile interesse ce Romani'a are pe acestu fluviu, va scí a le mantiné si a le apará in acordu cu testulu tractateloru si cu principiul libertatiei de navigatiune.

De si ingrijirile politice din trecutu au oprit upe gubernulu meu a da tota atentuia cuvenita administratiunei interioare a tierei, totusi, in intervalul sessiuniloru corporiloru legiuitor, elu s'a ocupat, pe catu 'ia' statu prin potintia, cu inbunatatirile cele mai insemnante a le administratiunei publice.

Astfelui, legea organica a comunelor, care s'a si votatu in parte de domniile vostre, s'a supusu la unu nou studiu, spre a esí astfelui si mai buna din votulu definitivu alu corporiloru legiuitor, care i va permite aplicarea. Asemenea se va face si cu proiectul pentru consiliele judetiene dejá supusu camerei. Prin ambele aceste legi, descentralizarea administratiunei va deveni o realitate, pusa in acordu cu esigentile constitutiunei nostre.

Proiectul de lege pentru primirea si inaintarea in functiunile administrative, studiatu si modificatu potrivitu trebuintelor nostre, se va supune deliberatiuniloru domniiloru vostre, si vomu face ca, prin conditiunile de capacitate si garantiile de stabilitate, se avemu unu personalu administrativu, care se corespunda la insemnata missiune ce'i este incredintiata.

O experientia de mai multi ani a dovedit uase menea, ca legea tocmeleloru agricole, si aceea a politiei rurale, ceru urgente si seriouse modificar, pe care gubernulu meu se va grabi a vi le presentá catu mai neintardiatiu.

Starea finantelor vostre ve va fi supusa, in totie ameruntele ei, prin situatiunea financiara ce are se ve presente ministrul meu de finantie. Trebuie se constatu inse chiaru aci, ca recolt'a, cu totulu mediocre a anului trecutu, si grelele sarcine ce budgetulu a avutu se porde in anulu 1879, au facutu se se nasca, pentru unu momentu, temera ca veniturile budgetare nu voru potea acoperi cheltuelile acelui anu; acesta temere, din fericire, nu a fostu intemeiata: de parte de a presentá unu deficitu, anulu 1879 si primele trei luni a le anului 1880, s'au soldat pe deplinu, cu simplele resurse budgetare, lasandu chiaru unu escedentu.

Acestu resultatu, de care trebue se ne felicitam, e datoritu negresitu silintieloru de inbunatiri seriouse aduse in administratiunea financiara; dar mai alesu si in celu mai inaltu gradu, studiului conscientiosu ce a condusu camer'a in alcautuirea budgetelor, si spiritului ei de economia, bine intielasa si apropiata trebuintelor tierei. Pentru a inlesni in viitoru si mai multu lucrările camerei, in acesta privintia, ministrul meu de finantie a luatu mesuri pentru studiul, revisuirea si punerea

in deplina armonia a legilor financiare actuale. Vi se voru supune dreptate deliberatiunilor domnisor vostre diferitele proiecte de legi pregatite, mai alesu proiectul de lege pentru paduri, acarui mare trebuinta este de atata timpu si atatul de multu simtita de tota ti'r'a

Instructiunea publica, dela alu careia modu de organisare aterna viitoriul intregu alu tierei nostre, a atrasu atentuia deosebita a gubernului meu.

O experientia de 15 ani a dovedit, ca actuala lege a instructiunei publice, de si a potutu fi buna pentru alti timpi, nu mai este astazi indestulatore pentru generatiunile tinere, cari trebue se fia pregatite in raportu cu progresele nostre sociale si economice.

De aceea gubernulu meu va supune delibera-rei domniiloru vostre unu proiectu de lege asupra instructiunei, mai corespondietoriu cu interesele si aspiratiunile tierei. Fara a se neglige catusi de puçinu necessitatile culturei inalte, se voru satisface prin acestu proiectu: trebuinti'a impusa de organi-satiunea nostra politica, ca fia-care cetatienu se cunoscă drepturile si datorile sale; trebuinti'a impusa de organisarea sociala egalitara a poporului nostru, ca fia-care, barbatu seu femeia, se aiba largu deschise carierile, pentru care este mai aptu si in care poate se aduca mai multu folosu lui insusi, precum si tierei; trebuinti'a impusa de situatiunea nostra economica, ca fia-care romanu, si toti inpreuna, se aiba cunoscintiele practice, cari se'i puna in stare de a lupta cu successu pe terenul economicu. Cu unu cuventu, prin nou'a organisare, se voru potea forma din generatiunile tinere, omeni si cetatieni catu mai folositoru loru insile si tierei.

Gratia progresului simtitoriu ce a facutu la noi scienti'a dreptului, culesa de junimea nostra prin universitati straine, ca si din universitatile nostre, potem constata cu mandria, ca unu inse-nnatu numeru de magistrati este gat'a se alimenteaza si se intaresca justitia, acesta inalta institutiune, care este o potere in statu, menita a ocruti famili'a, averea si libertatea omului, facia cu cerintele sociale.

Gubernulu meu ve va presentá dar, in cursulu acestei sessiuni, o lege organica corespondietore si adaptata constitutiunei, si care se asigure independenti'a magistraturei; precum si alte proiecte, cum sunt acelea asupra libertatiei individuale, asupra domiciliului, alu caror scopu va fi a corespunde la noile trebuinte sociale.

Pe terenul economicu, Romani'a trebue se intre pe o cale mai larga, pe care o reclama atatul positiu a statu si interesele ei. Ministrul meu de lucrari publice, comerciu si agricultura, ve va presentá o situatiune cu de ameruntul asupra starei lucrariloru nostre publice. In sessiunea trecuta domniile vostre ati votatu legea pentru cessiunea cailor ferat ale actionarilor catră statulu romanu. Acesta lege a si primiu aplicatiunea ei mai in totie partile sale esentiale; astfelui ca, de faptu, statulu se poate considera astazi deplinu stapanu alu liniei. Binefacerile acestei schimbari au inceputu chiaru de pe acum a se simti: in cursulu acestui anu s'a potutu aduce o usiurare comerciului si agriculturei, reducendu-se in modu insemnat tarifele de transport ale cerealeloru, fara a se aduce vreo scadere in venitul normalu alu liniei. Nu este de indoita ca, intr'unu timpu scurtu, introducerea inbunatatirilor proiectate, seu in cursu de executare, au se puna marea artera Romanu-Verciorov'a in conditiunile unei linii de antai'a ordine. Liniile Ploiesci-Predealu si Buzeu-Murasiesci, a caror trebuinta a fostu recunoscuta, sunt: cea dintai pusa dejá in esplotare, si pe cea de a dou'a in curendu se va potea stabilii o circulare regulata si neintrerupta. O alta linia, destinata a stabilii o comunicatiune directa cu Romani'a trans-danubiana, prin Cernavod'a, este in studiu, si lucrările de trassare pe terenu, in mai multe directiuni, sunt dejá forte inaintate.

Totu din cauza insemnatiei ce pe fia-care diu caile nostre ferate, cari sunt legate cu desvoltarea progressiva a starei nostre economice, gubernulu meu studiaza legatur'a retieelor nostre de cai ferate cu minele de sare in esplotare, precum sunt acelea dela Tergulu-Ocnii si dela Slanicu, si se preocupa a asigura linieloru nostre debusurile necesare pentru scurgerea productelor nostre in strainatate. Asemenea elu a studiatu si a si inceputu esplorari de mine de carbuni de pamantu in mai multe puncte, precum Bahna, Iloriti si Plostina. Resultatele acelor esplorari, dupa experientele facute pe lini'a Bucuresci-Verciorov'a, au indemnatur pe gubernu a impinge cercetarile si lucrările de esplorare cu cea mai mare activitate.

Totu astfelui, in ceea ce privesce agricultură, industria si comerciul, s'au facut studii si se voru supune deliberării domniilor vostre mai multe proiecte de organisare si inbunatatiri, intre cari se potu enumera: unu proiectu pentru infinitarea creditului agricol, unu altulu pentru mine si cariere, unu proiectu pentru modificarea legei prestatiiilor, si in fine unu proiectu pentru reorganisarea ministerului de comerciu, agricultura si lucrari publice.

In ceea ce privesce fortele noastre militare, ele au atrasu cu deosebire ingrijirile gubernului meu, care le-a potutu desvoltă, gratia mijlocelor ce i s'au datu de camera in sessiunea trecuta. Astfelui, conformu cu procederile legei organisarei militare, s'au potutu crea anul acesta inca 14 regimenter de dorobanti, 4 regimenter calarasi si unu batalionu de geniu; si organisarea militara, devinindu incapătore pentru toti tinerii validi, s'a potutu acum aplică principiul serviciului obligatoriu prin chiamarea sub arme a intregului contingent anualu, in cătu numai estu-timpu 30,000 de tineri au potutu fi trecuti prin diferitele corpuri ale armatei.

Doue tabere de instructiune stabilite la Tighnesci si la Romanu, osebitu de concentrarile neintrupte la regimenterle de dorobanti si calarasi in fia-care judetiu, au contribuit la inlaturarea dificultatilor, cari resulta din orice sporire insemnata. Insu'mi am constatatu, cu ocasi'a inspectiunilor si manevrelor ce am facutu, că aspectul si soliditatea armatei sunt din cele mai satisfacatore.

Dar pe cătu organisarea armatei s'a largit, pe atatu missiunea cadrelor dobantesce o importanta preponderanta. Din formarea loru, printro' educatiune speciala, gubernul meu si-a facutu cea mai imperiosa datoria, pregatindu infinitarea scolilor militare superioare, ce reclama o institutiune largu conceputa. In acestu scopu, o scola superioara de resbelu, spre a forma oficeri de tota armele pentru servitiul de statu-majoru, si o scola de aplicare pentru artleria si geniu, sunt pe cale de organisare, că se pota functiona chiaru in anul acesta. Scola filioru de militari din Jasi s'a sporiu cu 50 elevi, si in curendu se spera a se infinita la Craiov'a, o noua scola militara, dupa modelul celei din Jasi. Gubernul meu ve va cere, chiaru in cursulu acestei sessiuni, mijlocile budgertare ce reclama priveghiera si progressul acestor stabilimente, din cari au se esa cadrele superioare si inferioare ale armatei.

Pe langa aceste creatiuni, s'a asiguratu armatei unu nou materialu de resbelu perfectionat; numai in anul acesta, radicarea mai multoru cladiri militare, din cari trei in Dobrogea, au adus o insemnata inbunatatire instalarei trupelor, scolilor militare si stabilimentelor de artlerie si de marina.

Gubernul meu ve va presentá, in timpul acestei sessiuni, tota proiectele de legi militare, pe cari le reclama o organisatiune menita a utilizá resursele noastre defensive si a intarí institutiunea nostra militara, inradecinata dejá in anim'a fiacarui romanu, si de natura a ne asigurá viitorul si a ne garantá in contra ori-carei eventualitati.

In ceea ce privesce noua provincia romana, Dobrogea, in urm'a legilor ce ati votat, — si cari au asigurat o perfecta egalitate si libertate toturor poporatiilor fara deosebire, — este pe cale de desvoltare si prosperare. Sunt singur, că urmandu-se totu astfelui, si dandu-i-se si alte legi de cari are trebuinta, asimilarea acestei provincii cu restul Romaniei va potea deveni prete puçinu complecta.

Este inca o cestiune, d-loru senatori, d-loru deputati, care a preocupat, in cei din urma ani, tota tiéra, aceea a successiunei tronului. Ve potu asigurá, că ea se va regulá conformu prescriptiunilor constitutiunei nostra. Gubernul meu ve va pune la cunoscinta despre acesta regulare.

Activitatea domnilor vostre va avea si in sessiunea acesta unu campu intinsu si fertilu. Tie-lulu ce ve propuneti a atinge, va fi cu atatu mai lesniosu si mai productivu, că am tota increderea că, prin inteleptiunea marilor poteri, pacea se va mantine in peninsula balcanica, si că astfelui vomu potea continua, fara pregetu, lucrurile noastre pacifice din intru.

Uniti cu totii, adunari legiuitoré, poterea esecutiva, se ne dàmu unu sprinu reciprocu, spre a atinge scopulu comunu: Binele patriei.

Prin vitej'a armatei nostra s'a radicatu prestigiul tierei, increderea in sine si respectul ce inpuie unu nobilu patriotismu. Prin unirea domnilor vostre, prin activitatea domnilor vostre, laboriosa si productiva, se probam că suntem totu

atatu de barbatu in luptele pacifice a le desvoltarei noastre interiore, si că meritam a ocupă locul ce am luat intre natiunile independinte ale Europei.

Sessiunea ordinaria a Corpurilor legiuitoré este deschisa.

Carolu.

Presedintele consiliului ministrilor si ministru alu financialor, J. C. Bratianu. Ministru afacerilor straine, B. Boerescu. Ministrul de interne, A. Teriakiu. Ministrul de resbelu, generalu G. Slanicen. Ministrul agriculturii, comerciului si alu lucrarilor publice, colonel N. Dabija. Ministrul cultelor si alu instructiunii publice B. Conta. Ministrul justitiei, D. Giani.

Citimus in „Romanul“:

— Bucuresci, 25/27 Novembre. Sessiunea ordinara a Corpurilor legiuitoré s'a deschisu astazi, cu solemnitatea obicinuita.

M. S. R. Domnitorul, care a citit in persona mesagiului, a fostu primitu de representatiunea nationala cu urarile cele mai caldure.

Discursulu tronului, caruia ii cedemu chiaru locul primului Bucuresci, a fostu ascultatu cu deosebita atentie si aplause indelungi au suptliniatu mai multe din pasagele lui.

Pasagiul privitoru la cestiunea Dunarii a intempiat o unanimi si caldura aprobar, ceea ce dovedesce de pe acum simtimintele reprezentantii nationale in acesta cestiune.

Anuntiarea diferitelor proiecte de lege, care inbraçisia o intréga sistema de organisare interiora, a intempiat asemenea cea mai viua aprobar.

In sfirsit, progressele inseminate facute in organisarea nostra militara, in anul curentu, au fostu primeite cu aplause viui de reprezentantii natiunii.

Primirea facuta M. S. R. Domnitorului la intrarea in Camera a fostu din cele mai caldure; aplause si strigari prelungite de ur'a, l'au insocitu la retragerea Sa din sal'a siedintielor.

In numerulu viitoru, vomu vorbi mai pe largu despre unele cestiuni atinse in Discursulu Tronului.

— (Societatea romană sub raportul religiosu. In Nr. precedentu alu „Observatorului“ atinseram, că in „Pressa“, care trece de organu alu dlui Vas. Boerescu actualu ministru de externe, se publica la locul antaiu o lunga serie de epistole critice, in parte si pessimiste, asupra celor mai multe relatiuni sociali ale romanilor din Romani'a, pâna ce mai pe urma dela cert'a ce i se nasce chiaru din acele epistole cu „Timpulu“ diariu alu partidei conservative si care se dice că este organu alu ddloru Titu Maiorescu s. a., trece dintr'odata la invective contra unor studenti din Blasiu, despre cari presupune că aru participa la redactarea „Timpului“. Nu scimus daca auctorulu epistolelor din „Pressa“ va fi vediu vreodata testimonie, absolutorie si diplome dela Blasiu, in nici-unu casu inse nu credem se fia la „Timpulu“ unu singuru „studentu“, care se fia inventiatu vreodata la Blasiu. La Brasovu, Sibiu, Lugosiu, Aradu, Clusiu etc. multu mai curendu, numai nu la Blasiu; nici chiaru betranulu Laurianu n'au inventiatu nici o di in Blasiu, era Titu Maiorescu nascutu in a. 1840 la Craiov'a, unde tata-seu fusese professoru si directoru, că baiatu inventiasi 1 anu in Brasovu, de aci incolo la Vien'a, Parisu, Berlinu. Asia auctorulu epistolelor si-a gresit u cu totulu adress'a cu infruntarile de pedanteria ce arunca in fața Blasiului. Dara asia le trebue romanilor de dincóce de Carpati, daca trecu din colo, se'si audia infruntari amare că incontra jidovilor, chiaru si intr'unu diariu ministeriale, că: „au venit de preste munti si nu s'au insemmnatu de cătu prin Maiorescu si Laurianu, carii le-au scalambat limb'a prin pedantismulu loru, si au incurgiat napadirea in tiéra a compatriotilor loru, cari... uitara interesele patriei mume pentru satisfacerea nevoilor loru private etc.“ Se ne intorcemu inse la promisiunea nostra de a reproduce infruntarile ce se facu in „Pressa“ romanilor din Romani'a in respectu religiosu. Scrisoarea a 14-ea publicata in Nr. 247 are acestea:

„Acum dupa ce am vediu starea puçinu multumitoré a societatiei nostra sub raportul religiosu, se ne intrebam care sunt causele ce au produsu acestu-tristu rezultatul.

Doue sunt dupa mine aceste cause: 1. educatiunea junimeei nostra in strainetate; 2. parasirea clerului si mantinerea lui intr'o stare de inferioritate necompatibila cu progressele facute in celealte ramuri ale activitatii nationale.

Se esaminam pe rend amendoue aceste cause.

Dupa gonirea beilor fanarioti din tiéra si restaurarea domniei pamantene, Romanii, cari pâna aci erau in raporturi mai frecuente cu Turcii, Grecii si Russii, si cari, fiindu din natura loru mladiosi si imitatori, adoptasera multe institutiuni dela aceste popore, incepura a se pune in contactu cu natiunile din centrul si occidentul Europei, mai antai cu Austro-Ungaria si Germania, era mai tardi cu Francia, Anglia si Italia.

Enachititia Vacarescu si Dinicu Golescu fura cei

de antai barbatii distinsi, cari caletorira multu timpu

in Austria si in Germania; celu din urma scrisce chiaru

o brosura, in care areta superioritatea civilisationei germane comparata cu starea inapoiata a Romanilor.

Copii boerilor mari fura cu incetul trimisi in Viena, Berlin si Paris, că se'si faca educatiunea si studiile ne-

cessarie. Dupa anul 1830 statul si parintii cu dare

de mana din celealte stari sociale imitara pe boeri, si

o multime de tineri mersera in strainetate, că se do-

bendesca cunoscinta mai intinse.

Din nefericire nu veni in mintea nimenui se organizase in orasiele straine o institutiune menita a primi si a supraveghia pe junii trimisi acolo, ci tota lumea lasa de capulu loru si in voi'a intemplare pe studenti, dupa ce terminau liceul in vre-unu internat, seu candu veniau in versta mai inaintata, se intre de a dreptulu in scolele superioare. Scolarii trimisi de parinti fara mari mijloce, seu de statu ca stipendisti, lucrara mai toti cu o silintă laudabila, sciindu că nu voru avea

in tiéra altu sprijinu de cătu meritulu si valoarea loru personala, era cei ce posedau avere, nu se ocupara in

genere de cătu superficialu cu studiile pentru care

erau destinati, si petrecea celu mai frumosu timpu al vietiei loru in desfatari si trandavie.

Nici gubernul nici parintii de familia n'avura vre-unu institutu seu celu puçinu vre-unu corespondentu, la cari se fia asediati junii studenti, si cari se aiba necontenitul ochiului deschisu asupra purtarei loru.

Ce a rezultat de aci? Scolarii nesupusi nici unui controlu, in locu se aiba mijlocele si ocaziunea de a frecuenta societatea cea buna din strainatate, in tim-pulu de care dispuneau si care era destinat repaosului, se pusera in contactu cu junii din localitatea seu cu cei veniti din tieri straine, si, fiindu-că cu multa inlesnire se contracteda apucaturile rele, ei alesera in relatiiile loru amicale junii cari nu straluciau nici prin purtarea loru, nici prin asiduitatea loru la studii. Astfelui ei alunecara lesne pe calea vitiului atatu de atragătorie si nu inveriara de cătu obiceiurile elevilor cari frequentau cafenelile, gradinile si balurile publice din quartierul latinu dela Paris, si din alte cuartiere analoge din celealte orasie ale Europei.

Daca educatiunea morală a tinerimei noastre se facea in genere in aceste triste conditiuni, apoi cultur'a ei intelectuala sub punctul de vedere alu principiilor politice se desvoltă in conditiuni si mai neonorabile: ideile de libertate si de egalitate ale marei si nemuritoré revolutiuni francese fura reu intelese de o mare parte a junimeei nostra, si fiindu că la o versta frageda omulu este mai multu miscat de sentimentul de cătu de ratiune, tinerii romani, aplecati firesce către totu ce este nobilu si generosu, se lasara a merge in curentul ilusiuilor factice. Suferintele classelor de josu ale societatii in care traiau, isbiră imaginatiunea loru si i facura se adoptedie fara matura cercetare ideile cele mai subversive si antisociale, ce unele spirite bolnave nutrescu se le aplice la organisarea societatiei umane facuta pe alte noue base. Unii din scolarii nostri, imbuibati de asemenea doctrine socialiste, voiescu se le aplice si la noi, fara a vedea că altele si cu totulu deosebite sunt conditiunile sociale ale poporului roman!

Dupa corifeii acestorui idei resturnătoare ale societatiei, familiei si proprietatii, inamicul celu mai mare alu omenirei este pe de o parte Dumnedieu si prin urmare religiunea si clerulu, era pe de alta parte autoritatea suverana representata, fia de unu imperatu, rege seu princip, in tieriile monarchice, fia de unu magistrat supremu in statele republicane. Sunt puçine dile Domnule Redactoru, de candu apară in Paris unu nou diariu, alu carui nume imi scapă, dar care pôrta in fruntea sa cuvintele semnificative: Ni dieu, ni maître, nici Dumnedieu, nici stapanu!

Unor asemenea idei fatale, de care se adapara multi din scolarii nostri in strainatate, datoram in parte, Domnule Redactoru, indiferentismulu in materie religioasa, acelu materialismu care vestejește totu ce e nobilu si frumosu in natura omenescă! Poporele cari au fostu profundu miscate de simtimentul religiosu, se aretara, in tota epoca maretie ale omenirei, capable de mari fapte, de generose aplecar. Politeismulu la Greci si la Romani a fostu celu mai poternic factoru alu civilisationei: elu a inspirat pe nemuritorii poeti ai anticitatii, elu a datu nascere acelora minunate capete de opera ale sculptrei, architecturei si picturei din timpurile vechi. Cristianismulu a sdorbitu slavii, a ridicat pe femeia si a facut o egala soțiului ei, unde pâna aci era sclava; elu a intreprinsu marea si civilisatoră expeditiune a cruciatelor; elu a facut se resara din pamantul că prin minune admirabilele catedrale, care prin turnurile loru inalte, pare că duc la ceriu aspiratiunile nobile ale omului si atesta pietatea lui pentru Creatoru! Moral'a divina a lui Isusu a pus basele societatilor moderne si a fostu precursora marei revolutiuni francese.

(Va urmă.)

Din Orientu.

— Dupa siepte luni de agitatiuni care au insuflat griji mari Europei intregi, in fine Dervisiu pasia ocupă Dulcignulu dela arnauti fara versare de sange, era in 26 Novembre trupele montenegrine invitare că se'l ia in posessiune, s'au si pus in miscare si dupa scirile din urma l'au ocupat. Cei

ce urescu pe montenegrini, isi batu jocu de ei, ca de ce n'au avutu curagiul se rapescă ei acelui punctu maritim dela Albani'a. Adeverulu inse este altulu. Dupa estraordinarie bravure si vali de sange versatu de montenegrini, nu numai in resboiul din 1877 ci in decursu de secoli pentru independentia si libertate, densii au asteptat, au si cerutu cu totulu alta intindere de teritoriu dela congressulu din Berlin. Acela inse au trasu lini'a pe unde 'ia placutu lui asia, ca a tatai si din teritoriul Albaniei o bucată pentru Montenegrui. Arnautii s'au oppusu. „Bine“, au disu montenegrini, „noi n'amu cerutu din teritoriul vostru, nu voimur se vi'lu luam cu forti'a; Europa vi l'a luat, ea se ni'lu dea, daca'i place, daca nu, noi ne reservam dreptulu la ceea ce scimus ca ni se cuvine noue.“

Nimeni nu crede, ca cu aceasta transactiune Orientulu este impacatu. Grecia nu a primitu nimicu din ce 'ia decretatul congressulu ca se'i dea din Tesali'a si Epiru, de aceea la Greci e ferbere mare si tiér'a continua a se inarma cătu se pote mai bine dela o poporatiunea de $1\frac{1}{2}$ milionu. Bulgarii nu voru se scia de nici-o pace, pana ce nu voru reusi a incorpora si teritoriul cunoscutu sub Rumania orientala, ca se nu fia doue Bulgarii, ci numai una. Se pare inse, ca deocamdata nimeni nu este preparatul de plin pentru resboiu nou, de aceea catastrofele se mai amana prin cele mai variate negotiatiuni diplomatice.

Russia.

— Dela Petersburg si din Livadi'a se scriu lucruri forte neplacute. Imperatulu Alexandru este bolnavu reu, nu numai trupesc, ci si mai virtosu de spiritu, pana la aiurare. Uneori se inchide cu dio'a intréga, ne vrendu se védia nici se audia pe nimeni impregiurulu seu; alte-ori ilu apuca spaima cu batetura de ânima. Imperatulu Alexandru nu a fostu nici-o data prea sanatosu; era in anii din urma evenimentele bellice din cele mai teribili, apoi selbaticele atentate repetite ale Nihilistilor intru atata iau alterat organismulu intregu si cu acela tota activitatea spiritului seu, in cătu nu'si mai afla locul nicairi. De cătevu luni petrece in Crime'a la Livadi'a, sub clim'a cea blanda si placuta dela Marea negra, pe langa doi'sa ingrijire a catoruva membrui ai familiei si in cur'a mediciloru, dara semne de insanetosiare nu prea sunt. Din aceasta cauza se repete mereu fain'a despre renuntiarea la tronu si successiunea marelui duce fiu mai mare alu seu.

Intr'aceea comitetulu secretu executivu alu nihilistilor era isi incepù agitatiunile sale, de candu mai deunadi spendiurara pe doi nihilisti assasini. Societatea loru cere sange pentru sange si amerintia pe mai multi dintre functionarii de rangu inaltu cu mórte pentru mórte. De candu este generalulu Loris Melikoff (arménu de origine) pusu in capulu afacerilor tierei, s'au luat o multime de mesuri, nu atata spre resbunare, cătu mai virtosu spre domolirea patimilor inflacarate; se pare inse ca nici Russi'a nu o va mai scôte la cale cu semimesuri, nici cu promisiuni de adi pe mane.

Triumfu ??

(Urmare.)

In urm'a acestei acuse, tribunalulu regiu prin decisiunea din 21 Septembre 1880 Nr. 2021 ex 1880 a prefuptu dio'a de 28 Oct. 1880 st. n. deminéti'a la 8 ore pentru pertractarea causei inaintea tribunalului de jurati, ceea ce a si urmatu in modulu urmatoriu:

Constituirea tribunalului si sortirea juratilor, publicate fiindu in „Observatoriul“ Nr. 84 pag. 335 in rubrica „sciri diverse,“ trecemu la pertractarea insasi.

Dupa depunerea juramentului solemn din partea juratilor si dupa darea nationalelor din partea acusatorului si a acusatilor, s'a datu cetire actului de acusa publicatul dejá in Nrulu precedentu alu „Observatoriul“, a urmatu dupa aceea cetirea articulilor incriminati Nr. 112 si 118 ex 1879 ai „Telegrafului romanu“. La cererea aoperatoriului Dr. Föhlk s'a datu cetire si unui respunsu alu meu publicatul in Nr. 115 ex 1879 din „Telegrafului romanu.“

Articulii incriminati Nr. 112 si 118 fiindu dejá publicati in „Observatoriul“ Nr. 87 f. 347 column'a I, aici se inregistrédia numai respunsul publicatul in „Telegrafului romanu“ Nr. 115 din 1879 de urmatorul cuprinsu:

„Onorata redactiune!

„Telegrafului romanu“ de Marti 25 Sept. a. c. Nr. 112 coprind o corespondentia din Gur'a-rului despre mórta parochului nostru de acolo Joanu Manta si despre actulu funebrau severisitu in 11/23 curg. prin mine cu alti siepte preoti.

„Numit'a corespondentia anonima, semnata cu „z“ se atinge de persón'a mea in unu modu infamu.

„Unu omu onestu si de caracteru, daca scie, ca esa in publicitate cu unu adeveru, n'are trebuinta se se ascunda a stá inaintea publicului cu facia descoperita, nemascata; numai minciun'a, calumn'a, poltroneri'a se ascund de lumin'a dilei in intunereculu noptii si alu anonimitatiei. Demnitatea mea nu'mi permite se stau de vorba cu atari cucuveice nocturne.

Ce privesc citatulu din cuventulu meu funebrau la inmormantarea repausatului parochu Joanu Manta, era eu deosebire interpretarile acelui si deducerile din acel'a, me marginescu a le declará pe acelea de minciuni infame si calumnii malitióse, demne de fabricatoriu loru „z“, fia acela ori-cine va fi.

„Rogu pe onorat'a redactiune se binevoiesca a dà locu acestora in celu mai de aproape Nru alu „Telegrafului romanu.“

Sibiu, 27 Septembre 1879.

J. Hannia m. p.,
protop. direct. prof. si ases.
consistorialu.

Presiedintele tribunalului pune la ordine ascultarea martorilor chiamati de acusatoru.

„Arz de Straussenburg“ cere, ca mai inainte se se dea cetire conceptului cuventarei funebrai tinute de acusatoru in Gur'a-rului la inmormantarea parochului Joanu Manta; era prof. Völkli cere din parte'si, ca se se citeasca si acelea insemnari cari si le-a facutu parochulu Munteanu ca ascultatoriu in biserica.

Dandu-se locu acestoru cereri fara contradicere din vreo parte, se dà cetire mai antaiu acelui parti din cuventarea funebra, cari s'au publicat in „Observatoriul“ Nrulu 87 pag. 346 dupa aceea se ceteresc acelu falsificat de cuventare, care parintele Joachimu Munteanu mi'lui atribue mie, de urmatorulu coprinsu:

„Daca va dà Ddieu, ca comun'a acesta binecuvantata de Ddieu se aiba preotu cu mai bogate insusiri sufletesci, se nu se uite din inaltime (cu dispreut) la cei cu mai putine poteri intelectuali, si se nu amble scormonindu si affiandu, ci se lucre intru binele celu adeveratului poporului, nu stricandu cele ce altii au facutu si diresu. Din punctul acesta de vedere pote avea fiacare preotu in repausatulu unu modelu, fiacare se caute a sadí buna intielegere, ca repausatulu.

„unu ce nedoritu si neasteptat a ajunsu pe repausatulu prin veduvia. Este greu si pentru unu mirenu candu remane veduvu, pentru unu preotu inse este de o mire de ori mai multu, nepotendu-se a dou'a ora casetori.

„Repausatulu si impregiurarei acesteia s'a supusu si-a portatui cinstea si omenia, in cătu nici umbra de banuiela nu s'a ivitu.

„Un'a dintre cele de frunte datorintie parintesci este grija de princi. Repausatulu a lasatu si aici unu bunu exemplu de imitatu, pe langa tote greutatile ce a intimpatu. Prin mórta prea de timpuriu n'a ajunsu se veda pe fiu seu esitu din scólele gimnasiali, absolut de gimnasiu, precum si-a fostu fierbinte sa dointia.

„Deci dar, iubitilor crestini, cu dreptu cuventu potemu dice, ca prea de timpuriu s'a mutatu dela noi repausatulu. Anii etatiei ni-aru fi mai datu inca garantiele despre viéti, aflandu-se in vîrst'a cea mai viguroasa, dar sørtea si provedinti'a au voitul altintreneara. Veniti dar cu totii se recunoscem faptele dinsului si memor'a densului se fia spre indemnu. Am mai disu si repetediu; nimenea nu este bunu si fara de pecatu, fara numai unulu Ddieu. Asia si preotulu nostru, in restimpu de 26 ani a potutu gresi. Veniti dar se'i dicem: Ddieu se'lui ierte! se'i daruiesca fericire!

„Nu potu se nu ve atragu atentiu asupra unei impregiurari: Din trei preoti de ai d-vostra ati remasu acum fara nici unulu, ba aveti unulu, inse acesta nu este alu d-vostra, nu l'ati facutu d-vostra, ci altii vi l'au facutu. Apoi ore se nu se destepe in d-vostra dorintia de a ve pregatit prin scóle baieti de ai d-vostra?

„Luati dar anima si ve ingrijiti, ca la timpulu seu candu se va intregi parochia, se nu ve bucurati de straini — nu straini, dar nu de ai d-vostra, ci ve alegeti unulu din sufletulu dv., din anim'a dv., din comun'a dv., se tina cu dv. Si fiindu-că fiu repausatulu, este poronit si suitu pe mai multe cuie, ve pui la sufletu si la anima, ca se ve ingrijiti, nu numai se'i dati spriugiu moralu, ci se'lui ajutati pe fiu repausatului de-a dreptulu, si atunci darulu lui Ddieu va fi cu voi acum si pururea si in vecii veciloru Aminu!“

(Ar fi in adeveru tristu pentru mine, candu eu nisi fi statu inaintea unui publicu numerosu, fia si satescu, cu o asemenea caricatura de cuventare funebra. H.)

D-lu Arz de Straussenburg observă, ca din partea nóstro s'a cetitu numai acele parti din cuventare, cari privesc acus'a; pana candu din partea contraria se atinge intréga cuventarea.

Presiedintele chiama acum cu numele martorii citati, si se presinta urmatorii: Joanu Popoviciu parochu in Sadu, Comanu Baca si Marcu Marcu parochi in Poplac'a, Stefanu Oprisiu parochu in Siur'a-mare, Zacharia Joanovicu notariu comunulu, Joanu Rebega, George Popa, Jacobu Hansu, toti din Gur'a-rului, Emanuilu Vilchez, notariu com. in Poplac'a; — Jacobu Arseniu absentu si Zacharia Jchora, mortu.

Dupa fixarea nationalelor martorilor, parochulu Munteanu protestéda asupra admiterei parochului Comanu Baca, cu cuventu, ca traiescu la olalta in dusimania.

Presiedintele cätra Baca: asia este, traiti in dusimania unulu cu altulu?

Baca: daca are fratele parinte ceva asupra mea, eu nu sciu, dar eu din parte'mi nu am nimica asupra densului.

Munteanu: Ba imi e dusimana, pentru a participa la o pomana in parochia mea cu eschiderea mea, ca parochulu locului.

Baca: Daca eu, invitatu de respectivii, am participat la aceea pomana, si am disu si eu unu „Tatalu

nostru“, de acolo nu urmádia că se fiu dusimana parentelui, cu carele eu in viéti'a mea nu amu avutu de a face.

Arz de Straussenburg: Nu me potu invoi cu acésta pretensiune a parentelui Munteanu, de órece esmisulu prin care s'a introdusu pertractarea cu juratii dispuse, că toti martorii neconditionat se se admitta la juramentu. Remane apoi la apreciare Juriului, căt credientu se atribue martorilor.

Tribunalulu nu dà locu cererei paroch. Munteanu. Profes. Völkli insinua mullitate in contra acestei hotariri.

Arz de Straussenburg: Privitoru la intrebarile ce au a se pune martorilor, doresc se se intrebe fia-care martor cu: fost'a de facia candu s'a tinut cuventarea?

Că tinutu-s'a acea cuventare asia dupa cum s'a arestatu din partea acusatorului, séu că aceea s'a tinutu cum se affa in notitiile acusatului, respective in articulii „Telegr. rom.“?

Martorii cari in decursulu cercetarei prim judele de instructiune au depusu juramentul, nu se supunu altui juramentu nou, dar acei martori cari nu au fostu chiamati si ascultati de judele de instructiune, depunu juramentul, dupa care urmádia ascultarea martorilor.

I. Martorulu Joanu Popoviciu fassionédia: Am fostu de facia candu s'a tinut cuventarea de d-lu protopres. Hannia, dar fiindu-că pe mine nu m'a interesatua acea cuventare, eu nu am fostu cu atentiu la coprinsulu ei; de alta parte este acum de multu de candu s'a intemplatu acésta si asia eu nu'mi mai potu aduce aminte de cuprinsulu acelei cuventari si de cuvintele rostite de vorbitorulu.

Hannia, luandu voia dela presiedintele, intréba pe martor: Coprins'a acea cuventare vreo vetamare asupra parochului Munteanu?

D. Preda: protestediu contra punerei astorii felii de intrebari si rogu pe inclitulu tribunalu a nu le admite, de órece la astfelii de intrebari au se resunda juratii si nu martorii.

Tribunalulu nu admite punerea acestei intrebari.

Hannia cätra martor: Nu'ti aduci aminte parinte, că se fiu disu in cuventarea mea: aveti unu preotu, unu preotu bunu?

Martorulu Popoviciu: Nu'mi aducu aminte.

Se chiama martorulu.

II. Comanu Baca, carele sustine: am fostu de facia candu s'a tinut cuventarea funebra, o am ascultatua dela inceputu pana la sfarsitul; acea cuventare funebra s'a tinutu asia precum se affa in conceptulu d-lui popu Hannia, care s'a cetitu inainte si nici de cum dupa cum se scrie in „Telegr. rom.“ La intrebarea speciala martorulu respunde: imi aducu bine aminte că d-lu popu Hannia a disu: mai aveti unu preotu, unu preotu bunu, dar pe acesta nu l'ati crescutu dv., acum in locul repausatului nu aveti pe nimenea din sinulu dv., vedeti dura, dati-ve copii la scóla, cresteti'i că se aveti ómeni invetiatu, că se nu fiti siliti a cere totu dela altii.

Preda cätra martor: adeveratul e că parintele Hannia a disu in cuventarea sa: daca va dà Ddieu că comun'a acésta se aiba preot mai invetiatu etc. (cetesce intregu pasagiul respectivu?)

Baca: nu e adeveratul; acésta n'a disu d-lu popu Hannia in cuventarea sa.

Urmádia martorulu

III. St. Oprisiu, carele sustine: „Am auditu cuventare ce a tinut d-lu popu Hannia la inmormantarea parochului Joanu Manta si dupa cum am auditu cele ce s'a scrisu in „Telegr. rom.“, trebuie se marturisescu, că in „Telegr. rom.“ se coprindu multe, cari d-lu Hannia nu le-a disu in cuventarea lui.“

La intrebarea pusa din partea ppulu Hannia, martorulu respunde: si de acea imi aducu bine aminte, că se arete martorulu, cari sunt acelea vorbe coprinse in „Telegr. rom.“, cari nu le-a disu ppulu Hannia?

Martorulu respunde, că nu este in stare a le numi apriatu, fara atata scie, că ppulu Hannia asia a vorbitu precum i s'a cetitu aici cuventarea d-sale, dar nu dupa cum s'a scrisu in „Telegr. rom.“ si că populu Hannia n'a disu că parochulu Munteanu e unu veneticu, unu strainu; isi aduce aminte bine si de aceea, că ppulu Hannia a indemnaturu poporulu se'si dee copii la scóla, că se aiba ómeni invetiatu pentru tote trebuintele din comuna.

La intrebarea pusa din partea ppulu Hannia, martorulu respunde: si de acea imi aducu bine aminte, că s'a disu in cuventare: mai aveti unu preotu, bunu preotu.

Parochulu Munteanu face esetiune asupra martorelor, sustinendu că si elu i este dusimana.

La intrebarea presiedintelui, că de unde si pentru i este martorulu Oprisiu dusimana?

Munteanu respunde: martorulu e soctrul lui Jacobu Arsenea, poporanului meu; acesta imi este mie dusimana, prin urmare si martorele imi este dusimana.

Stefanu Oprisiu reflectă: ce are parintele Munteanu cu ginerele meu Jacobu Arsenea, este tré'b'a loru, dara eu nu am nici o dusimana asupra parintelui Munteanu. Esceptiunea parochului Munteanu nu se primeste.

IV. Martorulu Joanu Rebega fassionédia: am fostu de facia candu s'a tinut cuventarea funebra dela inceputu pana la sfarsitul. D-lu popu Hannia a tinut o cuventare frumosa, plina de invetiaturi; tocmai asia a vorbitu precum se affa scrisu in cuventarea d-lui Hannia, carea mi s'a cetitu. De aceea ce se scriu in „Telegr. rom.“ d-lu Hannia n'a vorbitu.

Hannia cätra martore: Iti aduci aminte, că am disu in vorbirea mea: mai aveti unu preotu, bunu preotu.

Martorulu: imi aducu forte bine aminte că s'a disu: mai aveti unu preotu bunu, s'dravu preotu.

Hannia cätra martor: Cine a eschisul pe parochulu Munteanu dela inmormantarea repausatului parochu J. Manta?

Martorulu: Insine noi, famili'a repausatului preotu Manta, pentrucà cătu timpu a zacutu bolnavu repausatului socru, parochulu Manta, parintele Joachim Munteanu niciodata nu l'a cercetatu în bôl'a sa; ba si pâna a fostu sanatosu, l'a necinstiit si l'a vatematu.

Era in dio'a inaintea de ce a murit parochulu Manta, a chiamat preotii din Cristianu si din Poplac'a se'i faca tain'a sfintului Maslu; eu insumi m'am dusu la parintele Joachim Munteanu si am cerutu se'mi dea "Evangeli'a" carea trebuiá la maslu; parintele Munteanu inse n'a voitut se mi-o dee, asia in cătu amu trebuitu se ne rogamu de preotulu celu unitu de ne-a datu "Evangeli'a." Prin acésta repausatului socru, parintele Manta, intr'atâta s'a superatu si s'a amarită, in cătu cu limba de mórte ni-a lasatu, că nu cumva parochulu Joachim Munteanu se ia parte la inmormantarea lui.

V. Martorulu G. Popa cere mai ăntaiu, că se i se cetésca fassiuinea depusa inaintea judeului de instructiune; acésta denegandu-se din partea presidiului, martorulu fassionédia: Mi aducu bine aminte că cuventarea funebrală s'a tînuitu in intielesulu acela, că poporul se'si dea copii la scola, că se aiba ómeni invetiatii din sînul seu. Cumcă parintele Joachim Munteanu in cuventarea funebrală s'ar fi presentat poporului că unu strainu, veneticu, nu e adeveratu, din contra d-lu popu Hannia l'a presentat că pe unu bunu preotu cu cuvinte: "mai aveti unu preotu, bunu preotu."

La intrebarea, că cine a eschisul pe parochulu Munteanu dela inmormantare?

Martorulu respunde: fiindu parochulu repausatul Joanu Manta greu bolnavu, tocmai in diu'a inaintea de ce a murit, a chiamat preotii din vecinatace că se'i faca sf. Maslu; ginerele parintelui repausat, Joanu Rebega s'a dusu la parintele Joachim Munteanu, că se'i céra evangeli'a carea trebue la Maslu, ince parintele Munteanu n'a voitut se'i dee evangeli'a; Rebega intorcându-se acasa fără evangelia si tare necajită, mi-a disu că se duce si strica us'a bisericiei si ia evangeli'a, carea nu e proprietatea parochului Munteanu. Eu ince l'am inbunatuit si i-am disu se nu face un'a că acăstea, că voi aduce eu evangelia. Asia m'am dusu eu insumi la parochulu unitu din locu, carele bucurosu mi-a datu evangeli'a din biseric'a unita. In urm'a acestora si-a esprimat preotulu Manta dorint'a cu limba de mórte, că daca preotulu Munteanu 'ia facutu atâtatea superari si neplaceri in vietă, nici la inmormantarea lui se nu participe, si asia famili'a repausatului l'a eschisul pe parintele Munteanu dela inmormantare.

Parochulu Munteanu facia de fassiuinile acestoru doi martori spune, că repausatul Manta in bôl'a sa a fostu parte la munte parte in spitalul din Sibiu, din care causa elu nu l'a potutu cercetă. Cătu pentru casulu din urma cu evangeli'a, este adeveratu, că densulu că celu de ăntaiu representantul alu bisericiei si că celu mai responsabilu pentru cartile si odorele bisericesci, n'a voitut se se ia ceva din biserică fără scirea lui si crede că s'ar fi cuvenitul se functionedie si densulu la bolnavulu seu colegu, cu atâtua mai virtosu, cu cătu dupa ce s'a intorsu preotulu Manta dela Sibiu a casă, a credutu acusatulu că neintelegerile de mai inainte au incetat.

VI. Jacobu Hanzu, cere că se i se cetésca fassiuinea facuta la judele de instructiune, dupa ce acésta i se denéga, fassionédia: Eu amu fostu de facia si am ascultat cuventarea ce a tînuitu d-lu popu Hannia dela inceputu pâna la sfersitu; nu'mi mai potu aduce aminte de cuvintele, si de coprinsulu acelui cuventari, atâtua ince imi aducu fôrte bine aminte, că d-lu popu Hannia n'a vorbitu nimicu de reu despre parintele Joachim Munteanu; din contra a disu că e preotu bunu, a indemnătut pe ómeni se'si dea copii la scola, era de acelea de cari se scriu in "Telegr. rom." D-lu popu Hannia n'a vorbitu. (Am voitut se se constate, că in cuventarea funebrală facia de preotulu Munteanu am accentuatu că e bunu preotu, pentru că se se convinga si "Telegr. rom." si corespondentele lui, că — de si tota "prudentia" se vede a fi confiscata de ei, — mi-au mai remas si mie totusi atâtă participa din aceea, că se potu judecă că asi comite o mare inconsecuientia a prezentă publicului pe acelu preotu, că pe unu bunu preotu, si apoi in unu resuflu a provocă pe acelu publicu: e strainu, e veneticu, vi e inimicu preotulu Munteanu, datil'u afara din comuna. H.)

VII. Emanuil Vilchez (acusatorulu J. Hannia arata, că martorele e chiamat numai că se fassionedie in privint'a administrarei fondului bisericiei si a depunerei ratiociniilor). Martorulu deci arata: n'am fostu de facia la inmormantarea parochului Manta, nu sum fui alu bisericiei ortodoxe, dar am fostu notariu comunala in Gur'a-riului dela anul 1861—1877. Pe la anul 1861 seu 1862, fiindu biseric'a ortodoxa din Gur'a-riului necorespondietóre, comun'a politica Gur'a-riului a datu o bucată din padurile comunali, că se se taie in decursu de 6 seu 7 ani si din vendiarea lemnelor se se formezi unu fondu, pentru că se se pôta zidí o biserică corespondietória. La inceputu lucrulu acesta, adeca tatiulu si vendutulu lemnelor au fostu numai in man'a preotimei si a representantilor bisericiei gr. res.; dar fiindu că lucrulu nu mergea tocmai bine, d-lu popu Hannia ingrijatu că se nu se aléga nimicu din intreprinderea acéstea, a luat lucrului mai de aprópe amana. Sciu că in totu anul d-lu popu venea in facia locului si facea socotél'a inaintea representantilor bisericiei in cancelari'a comunala, despre lemnale tataie si venuitate, la cari socoteli mai multi ani am functionat eu in persona că actuariu. Socotelele facute se depuneau in totudéuna in cancelari'a comunala länga alte acte tinatoare de infintiandulu fondu bisericescu, era unu alu doilea exemplariu de socoteli, d-lu popu ilu luă cu sine. Cătu timpu am fostu eu notariu in Gur'a-riului acelle socoteli [au fostu in cea mai buna ordine si nimenia n'a avut cea mai mica banuiala, ba din contra representantii bisericiei au fostu totudeuna multiam-

tori pentru grij'a si acuratet'a parintelui protopopu Hannia.

Dr. Fölk: Unde se afla acele ratiocinii si inaintea cui a depusu populu Hannia ratiociniile?

Vilchez: pe cătu timpu m'am aflatu eu că notariu in Gur'a-riului si adeca pâna la a. 1877 acele ratiocinii, precum am disu mai susu, se aflau in cancelari'a comunala, in unu scriniu anumit, dinpreuna cu planulu zdindesti bisericici si cu alte harthi de biserică tînatore, in cea mai buna ordine. Ce s'a facutu cu acele ratiocinii de candu eu am esitut din notariatulu comunei Gur'a-riului, si unde se afla acele acum, eu nu potu scî; era d-lu popu Hannia pâna candu d-lu judecatoriu regiu Petru Rosca a fostu inspectoru politicu preste Gur'a-riului, insoçită si de acesta, ratiocinile le-a facutu totudeuna in cancelari'a comunala, inaintea reprezentantilor comunei politice si bisericesci greco-resarit. in Gur'a-riului.

VIII. Martorulu Zacharia Joanoviciu fassionédia in limb'a magiara urmatorele: Am fostu de facia dela inceputu pâna la sfersitu la tînerea cuventarei funebrale din cestiune. Acea cuventare s'a tînuitu in intielesulu dupa cum aceea s'a ceteiu in sal'a acesta, nici de cum ince nu in intielesulu insemnarilor parochului Joachim Munteanu. Eu in cuventarea tînuita de d-lu popu Hannia n'am aflatu nici unu cuventu cu care se fia vetamatu seu injositu pe parintele Joachim Munteanu inaintea publicului, din contra amu auditu si eu că l'a numit bunu preotu. D-lu popu Hannia privitoriu la acésta parte a cuventarei sale a arestatu ómenilor lips'a de barbatu cu invetiatura din comun'a Gur'a-riului si 'ia indemnătut că se, si dee copii la scola si la invetiatura; era facia de fiului repausatului preotu Joanu Manta a indemnătut poporulu, că se'l sprijinesca, pentru că se nu fia silitu murindu acum tatalu seu, a'si intrerumpe studiile gimnasiali.

La dorint'a acusatoriului se cetescu si fassiuinile martorilor Jac. Arseniu absentu si Zacharia Ichora, mortu, depuse inaintea judeului de instructiune, dupacum aceleia se afla publicate in "Observatoriul" Nrulu 91 pag. 362 si 363.

Not'a. "Telegraful romanu" lucrându pro domo, fassiuinile toturor martorilor, dar anumitu a le acestori doi martori, le-au reprodus tare ciungarite si falsificate. H.

Arz de Straussenburg protestédia contra cetirei din motivu, că numai fassiuinile acelui martori se potu cetei la pertractarea cu juratii, cari chiamati fiindu, din ori-ce motivu nu s'a infatiosatu. De óre ince martori amintiti de Dr. Fölk nu au fostu chiamati inaintea juratilor, fassiuinile loru depuse la judele de instructiune nu se potu cetei aici.

Tribunalulu nu dă locu carerei d-lui Fölk.

Dr. Fölk insinua nulitate.

Arz de Straussenburg observă inainte de inchiaierea pertractarei de probe, că parochulu Joach. Munteanu a mai fostu condamnatu de judecatoriu cercuala din Selisce, pentru vetamare de onore, adaugandu că acésta observare o face pentru aceea, că cine vatema odata onoreea unuia, acela probabilu o vatema si a altuia; de altmintrenea daca cu ocasiunea cererei nationaleloru s'ar fi observat cele prescrise, a buna séma nici parochulu Joach. Munteanu n'ar fi ascunsu acésta inprejurare.

Parochulu Munteanu observă, că acestu processu inca nu este definitiv inchiatu, fiindu elu apelatu la instant'a a III-a.

Arz de Straussenburg reflectédia, că sententi'a fiindu aprobatu la instant'a a II a devenit u valida.

Aoperatoriulu Preda presentédia actiunea comunei bisericesci din Gur'a-riului, in carea se provoca populu Hannia se'si dea socotél'a despre administrarea fondului pentru zidirea bisericiei si arata totuodata, că acésta actiune s'a inaintat dejá la tribunalu, cerendu ceteirea ei.

("Telegr. romanu" in Nr. 125 a. c. insémna intre parintese: „misicare in publicu,” notedi si eu intre parintese, că in decursu de 25 ani cătu am fostu protopresbiteru in activitate pâna la 1 Septembre 1878 si dela datulu acesta incepandu, de candu adeca am depusu servitiulu activu ppresbiteralu pâna la 16/28 Oct. 1880 adeca: pâna la dio'a pertractarei processului meu de presa, nimenea din nici o parte, nici privata nici oficiala, nici cu celu mai leganatu cuventu nu m'a provocat a depune vreo socotél'a si anume despre fondulu bisericiei din Gur'a-riului. Privitoriu la actiunea insenata de d-lu adv. de Preda — dupa cum acésta s'a arestatu in "Observatoriul" Nrulu 89 pag. 356 — data fiindu tribunalului cu puçine dile inainte de pertractarea processului de presa, inca la 25 Octobre, va se dica cu trei dile inainte de pertractarea processului de presa, fu rezolvita de tribunalu si respinsa din causa că d-lu adv. de Preda n'a fostu autorisatu si plenipotentiatus din partea comunei bisericesci Gur'a-riului la asemenea actiune; prin urmare d-lu adv. de Preda — "mala fide" a presentat juriului unu falsificat.)

Arz de Straussenburg: dupa inchiaierea proceduri de instructiune, nu se mai potu produce dovedi noue, de óre astfelii nu s'ar putea restituui paritatea partidelor. Daca se produc acte noue, nu e cu potintia a se convinge despre esactitatea si provenientia loru, nu se pote pronuntia asupra coprinsului si valórei loru, prin urmare este in contra cetirei actului presentat.

Dr. Fölk: spriginescu parerea advocatului Preda cu atâtua mai multu, cu cătu conformu legei in acestu casu dovedirea adeverului este admisibila. Si eu voi incercă a dovedi, că acusatorulu n'a portat ratiocinii in regula despre fondulu administrat de densulu. Imi rezervu dreptul in acésta privintia a presentat si eu mai multe documente.

Arz de Straussenburg: intrebarea, daca documentarea adeverului este admisibila, are se se résolve numai la sfersitu pledarilor, inse daca este că intrebarea se se decide de acum, atunci nu pote consimti

cu vederile d-lui Dr. Fölk, de óre documentarea adeverului in afaceri de presa, conformu esmissului ministerialu, este admisibila numai la functionarii publici si la fapte complinute de acestia in oficiu, acésta ince aici nu are locu, de óre acusatorulu nu este functionariu publicu, ci preotu, nu servesce statului, ci bisericicei; §. 101 proced. pen. definesce conceptulu de functonarii publici in acelui intielesu, că de acésta categoria se tînu numai aceia, cari indeplinesc afaceri de ale gubernului. De altcum acusatorulu nu voiesce a se feri de documentarea adeverului, ci se supune ei, ince nu aici este locul pentru a face acésta.

Eu nu scu daca acestu actu de care e vorba nu s'a facutu numai „in usum delphini” si dupa ce trece pertractarea, se nu se mai vorbescă despre elu. Nu voiesc se dicu că in acestu casu e asia, dar nu am avutu ocazie a cunoșce acestu actu, prin urmare sum in contra cetirei lui.

Profes. Fölk e cu totulu in contra acestei interpretari a notiunei „functionariu” din cauza, că ea este diametralu opusa spiritului si literei legei. Sub cuventulu „functionariu,” codulu penalu celu nou intielege nu numai pe acela, carele directu seu indirectu indeplinesc afaceri de ale gubernului, ci pe fia-care persoana, carea la mandatul publicu reprezinta unu oficiu publicu si provede agende publice, prin urmare administrarea averei publice este o agenda urmata la mandatul publicu si inplinita de unu functionari publicu. Séu dôra administrarea de 36,000 fl. este numai o pasiune privata a santiei sale? administrarea averei bisericesci urmădia in intielesulu statutului organicu, sanctionat de Majestatea Sa si publicat de legislativ'a Ungariei că alu IX articulu de lege din 1868 (?) si acusatorulu a fostu datoriu a observă prescrisele acestei legi si a le urmă intocmai, era nu a'si face norme de administrare dupa placulu santiei sale. Unu padurariu nu indeplinesc agende de a le gubernului, ince elu se subsumedia sub conceptulu „functionariu publicu,” de si nu are guleru de aur si stele, in tocmui cum este unu polisistu functionariu publicu. Paragrafulu citat din partea contraria n'are altu intielesu, de cătu că documentarea adeverului este admisibila acolo, unde se tractă despre vreo afacere publica, si nime nu va negă, că in acestu casu administrarea fondului bisericiei din Gur'a-riului a fostu si este o afacere publica de inplinitu, conformu articulului de lege IX din 1868 al statutului organicu(?) Deci rogu pe inclitulu tribunalu a admite documentarea adeverului.

Tribunalulu se retrage si dupa o consultare de $\frac{1}{2}$ óra reintornăndu-se in sal'a de pertractare enuntia, că a decisu, că nu admite documentarea adeverului, din motivele §§-loru 233,561 si 264 a cod. pen. nou, cari precisandu conceptulu functionarilor publici, i numera taxativu, dar intre acestia nu se afla functionarii bisericesci.

Dr. Fölk cere a se cetei din actele de instructiune protocolele siedintelor comitetului parochialu din Gur'a-riului, unde s'a decisu a se silu fostul popu Hannia se'si dea socotél'a despre manipularea fondului pentru zidirea bisericiei.

Tribunalulu nu admite cetirea acestor acte, basandu-se pe decisiunea de mai inainte, prin carea nu s'a incuviintat documentarea adeverului.

Dr. Fölk insinua nulitate contra acestei decisiuni.

Presedintele enuncia inchiaierea pertractarei de probe si dă locu pledoariilor.

(Pricepemu detorint'a unui aoperatoriu, unui jurisconsult față de clientulu seu. Nu pricepemu ince cum va justifică d. dr. Preda „falsulu” seu de actiune, cu carea a esitut asupra prot. Hannia, care actiune era dejá respinsa; cum Dr. Fölk jurisprudent'a, moralitatea si conscientiositatea sa de dreptu si legalitate, candu acelu d. sciindu, că preste stratagem'a inscenata de d. de Preda cu acea fictiune de actiune tribunalulu regrecuse dejá la ordinea dilei, elu totusi cu atâtua „vîrva” (dupa T. R.) calaresce pe acelu „falsificat”, că pe unu adeveru, că pe o realitate. Respectivii dd. sesi dee singuri séma. H.)

Celu de antaiu cuventu l'a avutu acusatorulu Hannia, carele in limb'a germana se adressăd cätâră tribunalulu regiu si cätâră jurati in urmatorele:

"Daca iau cuventulu, o facu acésta spre a da expresiunea positiunei mele durerose. Dloru! pentru mine, carele in viet'a mea nu am avutu nici unu procesu, pe nimenea nu am inprocessu, nici am fostu inprocessu de cineva, este fôrte durerosu, că astazi in etatea mea inaintata, se me aflu in acestu locu, intre aceste bariere, fia si că acusatoru; indoitul durerosu ince este positiunea mea de facia, de óre ce precum vedeti, sunt necesitatul a radica incusa in loculu acesta alu justitiei si alu legalitatiei in contra la doi colegi, mai multu, in contra duoru frati de oficiu, si mai multu: in contra duoru fosti scolari ai mei. Daca totusi o facu acésta, o facu domnii mei, pentru că celu mai mare si celu mai pretiosu bunu alu fiacarui omu de omenie si adeca: onoreea mea publice atacata, se o supunu scutului si apararei legei si a d-vostre D-lorul jurati, precarii manifestarea de onore in viet'a d-vostre publica v'a pusu judecatoru si v'au chiamat a judecă despre acestu mare bunu alu concitatienilor d-vostre.

Iertati-mi că pre scurtu se ve espunu originea acestei istorii regretavare:

In 9/21 Septembrie 1879 móre parochulu din Gur'a-riului Joanu Manta, unu barbatu mie din tineretie si prin oficiulu meu ppresbiteralu de 25 de ani de aprópe cunoscute. Casulu mortiei mi s'a notificat prin martorii dd. Joanu Rebega si George Popa, cu acea recercare că, dupa dorintia reposului se iau si eu parte la festivitatea inmormantarei, carea s'a statorit pe 11/23 Sept. la 12 óre. Am facutu acésta. In diu'a hotarita la 10 óre eram in Gur'a-riului, unde am mai aflatu inca alti siepte preoti: doi din Sadu, doi din Poplaca, unul din Sibiul, unul din Cristianu si unul din Siura mare, cari inca venisera la aceea inmormantare, totuodata am

aflatu cumca tinerulu parochu din Gur'a-rifului, Joach. Munteanu, in urm'a dorintie de pe urma a reposatului, din cau'a mai multor vatajari si superari ce in vietia au avutu a suferi dela acela, ca acesta dicu, prin omenei reposatului a fostu eschisul dela participare la actul inmormantarei.

Dupa ordinea decretata in biserica nostra, preotul ingropatoriu alu unui parochu este respectivul ppresbiteru sau la casu de impedecare alu acestuia, delegatul lui.

Aflandu eu cumca respectivul ppresbiteru de atunci, acum dejă reposatului Moise Toma inca nu era venit, m'am retras in o chilia la dlu Jacobu Arsenea, unde gazduiamu, am acceptat pana la 2 ore d. am., dar timpul acesta, l'am petrecut cu compunerea si scrierea unei cuventari funebrale. Era 2 ore d. a. si deorece nici ppresbiterulu nici delegatulu lui nu venise — parochulu Joach. Munteanu, cerele din oficiu era datoru se incunoscintie pe ppresbiterulu despre casulu mortiei, a intrelasatu a face acesta — am facutu dispozitiunile necessari ca se se incépa ceremoniile ingropatiunei. Sub conducearea mea si asistatul de cei siepte numiti preoti din afara, s'a celebrat ceremonialul funebral prescris, dupa a carui seversire am tinutu cuventarea ce compusesemu si scrisesem, inaintea publicului adunat. De care cuprinsu a fostu acea cuventare, acesta vi s'a impartasit tocmai inclitu tribunalu si d-lorii jurati! Puçine dile dupa casulu acesta de morte si adeca in 7 Octobre 1879 vine „Teleg. rom.“, o foia ce apare aici si care mie mi-a fostu totudeuna ofensissima si in Nr. 112 din 25 Septembre st. v. in o corespondentia anonyma din Gur'a-rifului aranca asupra mea cele mai neasteptate si mai inositore invinovatiri si adeca:

1. ca eu asi fi prevaricatu in parochia Gur'a-rifului spre daun'a parochului localu Joach. Munteanu;

2. ca vorbirea mea funebrala nu ar fi fostu altuca, decat o agresiune publica asupra acelui parochu;

3. ca eu asi fi defraudata bani publici bisericesci;

4. mi se inputa sumetia si imprudentia, necapacitate de oficiulu cu care sunt investiti, ba ca a'si lucra de dreptulu in contra acelui, ca professoru de moralu a'si predică inmoraltatea, a'si provoca poporulu la resistantia si la revolta, ca asessoru consistorialu l'asi provoca la nesupunere facia de mesurile luande din partea acelui consistoriu.

In urma unui responsu scurtu alu meu, publicat in „Teleg. rom.“ Nr. 115 ex 1879 prin care susunitele invinovatiri le-am respinsu ca pe nesce calumii malitiose, se grabește acelu „Teleg. rom.“ si in Nr. 118 nu numai sustiene afirmatiunile din Nr. 112 ci me presentedia publicului seu ca pre unulu cu tote ilegalitatile intinutu.

Domnilor! Aprópe de 50 de ani traiescu in cetea aceasta cu puçina intrerumpere, dura dela 1845 asia dura de 35 de ani, ca servitoriu alu bisericiei mele si ca sotiu de casatoria fara nici o intrerumpere am traitu si traiescu in legatur'a societatiei omenesci din locu. In acestu periodu in multe privintie forte agitat — neluandu-se afara nici anii 1848/9 in cari am trebuitu se vinu in atingere cu ómenii regimului de atunc isi chiaru si cu asia numitulu „rögtönítélöszék“, — in care periodu eu ca representante alu cetatiei, alu scaunului, alu dietei si alu universitatiei nationali am conlucratu dupa modestele mele poteri, nu numai n'a avutu nimicu in contra mea, ci din contra cu bucuria si cu placuta satisfactiune potu marturisi ca eu in tote sferele societatiei de aici, la micu si la mare, fara desobire de nationalitate, de creditia si de colore politica mea bucuru de o deosebita stima. In biserica mea me astu inaintatu la celu mai inaltu rangu la care dupa institutiunile bisericesci pote ajunge unu individu de

starea mea, si acesta nu prin favoruri ci dupa onestitatea si dupa servitile mele fidele si indelungate. Sum membru mai multor societati patriotice: alu societatiei istorico-naturali, alu Asociatiunie transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului roman; alu bancei de asigurari „Transilvania“, alu institutului de creditu si de economii „Albin'a“; sum membru alu reprezentantie comitatului Sibiului si alu comisiunie permanente alu aceluiasi; timpu mai indelungat de 10 ani am administrat fondurile bisericice mele de sute de mii de florini fara ca aceleia se fi suferit dauna de unu crucieri; sub durata de 25 de ani a oficiului meu ppresbiterulu afacerile bisericesci si scolari le-am vedutu sporindu si inaintandu precum si inaintandu-se si spandrindu-se fonduri bisericesci si scolari, era anumitu ce privesce comun'a Gur'a-rifului, cu tota conscientia, potu se'mi revindicu mie si supraveghierei mele corecte, meritulu, ca parintele Joach. Munteanu candu la 1878 a intrat ca parochu in acea comuna, a aflatu unu fondu bisericesc de 32,000 fl. v. a. in cea mai buna ordine.

Mi-am permis u enumeră tote acestea nu cu altu scopu, de catu ca se aretu, ca, daca ocupu si eu o modesta pozitie in societatea civila si bisericescă, apoi acea pozitie este onorifica.

Deci daca acele incriminatii ale „Teleg. rom.“ in sine si pentru sine-luate sunt desonestatore si pentru unu cersitoriu de pe strade; cu catu mai virtosu trebuie se fia aceleia desonestatore pentru mine, candu aceleia mi se facu din partea unui fostu scolariu alu meu, care insumi am contribuitu de se afla in pozitie de astadi, precum este parintele parochu Joachim Munteanu, si candu aceleia s'a facutu inaintea publicului celui mare intr'unu jurnal latitu?

Cumca aceasta este asia, cumca aceste invinovatiri reutatisse si din ventu luate ale parochului Joachim Munteanu si ale „Teleg. rom.“ au escitat opinionea publica asupra mea in directiuni varie, se vede din urmatorele: Unu domnu carele in cercurile de aici este binecunoscutu nu numai ca Dr. jurisici si ea probatu jurisprudentu, intalnindu-me in Octobre 1879 pe la „arini“ m'a intercalu cu urmatorele: „D-le popu, dar ce polemica se porta érasi in „Teleg. rom.“ asupra d-tale?“ Unu altu domnu advocat si Dr. juris me intempina cu intrebarea aprópe vamatatoria: „dar ce comedii ai facutu d-ta in Gur'a-rifului?“

Unu alu treilea domnu din class'a superioara a intelligentiei romane din locu s'a exprimat in urmatorelui modu: „este totusi batjocura, cum „Teleg. rom.“ te tarae érasi in tina.?“

De acestea si de feliulu acestora mai multe esprimari de indignatii mi s'a facutu din apropiere si din departare ca cum pote fi permis „Teleg. rom.“ si corespondentilor lui a procede astfelu fara nici o sfida.

Sau se se pote ca onorea unui cetatianu pacnicu, inaintat in ani, servitoriu in restimpu de 35 ani alu bisericiei si alu societatiei, se fia liberu espusa sagetilor dujmaniei, reputatie si resbunare in unu statu de dreptu si regulat in care avemu fericirea de a viatiui?

Despre aceasta a judecata si a ve enuncia astadi d-lorii jurati! este problem'a si chiamarea d-vostre. Cu cea mai mare linisice asteptu verdictulu d-vostre, de orece am cea mai firma convingere ca si d-vostre, tocmai asia precum si eu, tineti strinsu la principiulu: onorea este celu mai mare si celu mai scumpu bunu alu omului, care bunu incredintat scutului conscientiei d-vostre, nepedepisit u este iertat a se atacata sau a fi angustat.

(Va urmá.)

Auditi, vedeti si mirati-ve!

Marfurile de argintu Britania, primele dela o massa concursuala a unei mari Fabrice de argintu Britania. devinute falita, se dau cu ori ce pretiu, sau mai bine disu gratuitu.

Trimitiendu fl. 7.— in bani gata sau cu rambursa ori cine primesce urmatorele 50 obiecte cu a patra parte din valoarea reala, si adeca:

- Bucati 6 Cutite de masa escelente, manunchiu de argintu Britania, cu cutitari adeverat englesesci
- " 6 Furcutie de cele mai fine, argintu Britania, dintr'o bucată.
- " 6 Linguri de mancare de argintu Britania, grele si massive.
- " 12 Linguritie de cafea de argintu Britania, de cea mai buna calitate.
- " 6 sustiitor de cutite de argintu Britania, de cea mai buna calitate.
- " 1 lingura mare de lapte de argintu Britania, masiva
- " 1 lingura mare de supa de argintu Britania, grea.
- " 9 Tave de prezenta, ciselate forte finu.
- " 2 sfesnice de masa de salonu Britania pline de efectu.
- " 1 corfa de pane massiva de argintu Britania.

Tote 50 obiecte au costat mai inainte 25 fl. numai floreni 7.—

Tote 50 obiecte sunt fabricate din celu mai finu si celu mai solidu argintu Britania, care este uniculu metalu ce ce exista pe lume, care in veci remane albu si nu se poate deosebi de argintulu adeverat nici dupa o folosire de 30 ani; pentru acesta garantie.

Afara de aceste mai sunt:

- 18 cutite, furcutie si linguri de argintu Britania, cate 6 bucati tote 18 la olafla fl. 3.75.
- 6 linguri mici de cafea de argintu Britania, mai inainte cu fl. 3.— acum numai cu fl. .60
- 1 lingura de supa " " " " " " 3.— " " " " 1.—
- 1 lingura de lapte " " " " " " 1.50 " " " " .50
- 6 tave " " " " " " 5.— " " " " 1.50
- 6 sustiitor de cutite " " " " " " 4.50 " " " " 1.50
- 1 cuteia de zahar " " " " " " 4.— " " " " 1.20
- 1 pareche sfesnice mai mari de " " " " " " 2.— si fl. 3.—
- 1 clopotel de masa de argintu Britania mai inainte cu fl. 4.— acum numai cu fl. 1.60
- 1 pahar de oua " " " " " " .60 " " " " .30
- 1 pipernitie si salacitia " " " " " " 2.50 " " " " .75
- 1 Carafine pentru otietu si ulei, de argintu Britania mai numai fl. 3.50 si fl. 4.50
- 1 unealta de focu grea de pusu pe masa, mai inainte fl. 3.— acum numai cu fl. .95.

Cane de cafea si tea à fl. 2, 2.50, 3, 4; clese de zahar à cr. 35, 50, 80, fl. 1; cutii de zahar à 2.80; presaratori de zahar à cr. 25, 40, 75, 90, fl. 1; carafine de otietu si ulei à fl. 2, 4; cutii de untu à cr. 75, 95, fl. 1.70, 2.80, 3.25, 4.— inca si alti articuli nenumerati.

Ca dovada, ca anunciu meu

nu este insielatoria,

me deobligu prin acesta in publicu, daca marfa nu convine, a o rentorice: fara nici o greutate. Indreptu la epistolele de multiamita ce mi-au venit, si pe cari imi voiu permite ale publica successivu. — Cine doresce deci a primi pe banii sei o marfa buna si solida si nu lapadatura, se se adresse de numai catra

A. Fraiss,
Vien'a, Rothenthurmstrasse 9, vis-à-vis de palatulu archiepiscopal.

Pretiurile cerealelor

si altorii obiecte de traie au fostu la

26 Novembre st. n. in Sibiu:

Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru	fl. 7.30 - 8.30
Grâu, amestecat	1 "	, 5.80 - 6.80
Secara	1 "	, 5.60 - 6.
Papusioiu	1 "	, 3.40 - 3.80
Ordinu	1 "	, 3.90 - 4.30
Ovesu	1 "	, 2. - 2.40
Cartofi	1 "	, 1.60 - 2. -
Mazare	1 "	, 7. - 8. -
Linte	1 "	, 9. - 10. -
Fasole	1 "	, 5.50 - 6.50
Lardu (slanina)	50 Kilogram	, 36. - 38. -
Untura (unsore topita)	50 "	, 36. - 40.
Carne de vita	1 "	, 4.6
Oua 10 de		, 25

Cursuri de Bacuresti in Lei noi (franci).

14 Novembre st. v. 1880.

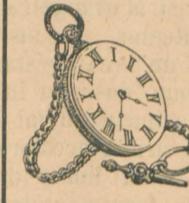
Obligationi rurali din 1864 convertite cu 6%	1. 85. 3/4 b.
Inprumutul Oppenheim (Londra) din 1866 cu 8%	, 108. —
Obligationi dominiali cu 8%	, 105. 1/4 "
— Creditu fonciarie rurala cu 7%	, 100. —
— Creditu fonciarie urbanu cu 7%	, 94. 3/4 "
Inprumutul municipalie alu capitalei din 1875 cu 8%	, 101. 1/4 "
Actiunile calilor fer. rom. (Berlin) din 1866 cu 5%	, 55. —
Obligationi din 1868 cu 6%	, 99. 40
Prioritati cu 8%	, —
Actionile bancei Romani'a din 1869	, 315. —
Daci'a, comp. de asetur. din 1871 act. (fr. 500) 8%	, 210. —
Romani'a, compania de asetur. din 1875 cu 8% act. (200 l.) plătitu 100	, 72. —
Rent'a romana din 1875	, 77. —
Diverse :	
Argintu contra auru	, 4%
Bilete hipotecare	, 2 1/2%
Florini val. austriaca	, 2.14

(41)

11-24

Numai odata

se ofere ocasiune asia de favorabila, de a procura unu orologiu escelentu, cu jumetate pretiulu.



Reporturile politice, care s'a ivit in intregu continentul Europei, n'a lasat neatinsa si Elvetia. Consecienta a fostu emigrarea lucratilor in masse, care a pericolitatu esentia fabricelor. Si fabrica representata de noi, care e cea dintai si cea mai insemnata fabrica de orologe, a inchis de o catu data fabricarea sa, incredintandu-ne pe noi in vendiarea fabricelor sale. Aceste asia numite orologe-de-buzunariu Washington sunt cele mai bune de pe lume, sunt forte eleganti gravurate si in frumusete si lucrate dupa sistemul american.

Tote orologele sunt repassate (esaminate) pe secunda si garantam pentru fiacare 5 ani.

Că dovada a garantiei sigure si a soliditatii celei mai severe, ne obligam prin acesta in publicu, că suntem gata a reprimi si schimba fiacare orologiu, ce nu convine.

1000 remontoire de buzunariu, fara cheie de intorsu la tota, cu mantela de cristal, regulate cu acuratetia extraordinara pe secunda; afara de aceste aurite prin electrogalvanism nou, dinprena cu lantii si medalion etc., pretul de mai inainte fl. 25, acum numai fl. 10.20 de unulu.

1000 ancore exemplare de lucus din nicol-argintu, pe 15 rubini cu cadranuri in emailu, aratatoru de secunde, sticla lata de cristal, mai inainte cu fl. 21, acum numai fl. 7.25 de unulu, tote repassate pe secunda.

1000 orologe cilindre in capsula de nicol-argintu, cu sticla lata de cristal, pe 8 rubini forte finu repassate, dinprena cu lantii, medalion si cutie de catifea, mai inainte fl. 15, acum numai fl. 5.60 unulu.

1000 orologe ancore de argintu veritabilu de 13 loti, probatul de oficiu monetar c. r. p. 18 rubini, afara de aceste aurite prin electricitate, forte finu regulate. Orologele au costat mai inainte fl. 27 acum numai fl. 11.10 unulu.